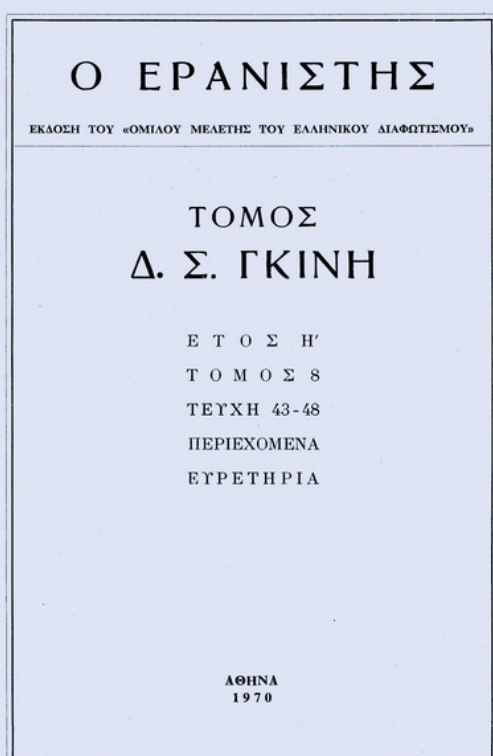

The Gleaner

Vol 8 (1970)

In Honour of D. S. Ginis

Συμβολή στη μελέτη της διακινήσεως του βιβλίου επί Τουρκοκρατίας. Χειρόγραφες αποδείξεις δανεισμού βιβλίων από τη Βιβλιοθήκη Κοζάνης των ετών 1821-1863

Β. Γ. Σαμπανόπουλος

doi: [10.12681/er.9930](https://doi.org/10.12681/er.9930)

Copyright © 2016, Β. Γ. Σαμπανόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Σαμπανόπουλος Β. Γ. (2016). Συμβολή στη μελέτη της διακινήσεως του βιβλίου επί Τουρκοκρατίας. Χειρόγραφες αποδείξεις δανεισμού βιβλίων από τη Βιβλιοθήκη Κοζάνης των ετών 1821-1863. *The Gleaner*, 8, 194-205. <https://doi.org/10.12681/er.9930>

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΙΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Χειρόγραφες αποδείξεις δανεισμού βιβλίων από τη Βιβλιοθήκη Κοζάνης τῶν ἐτῶν 1821 - 1863

Ἀντικείμενο τῆς παρούσης δημοσιεύσεως ἀποτελοῦν δεκατέσσερες ἀποδείξεις δανεισμοῦ βιβλίων τῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης¹ τῆς χρονικῆς περιόδου 1821 - 1863. Σώζονται σ' ἓνα φάκελλο μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ἔνδειξη «Παλαιοὶ κατάλογοι καὶ χειρόγραφες ἀποδείξεις δανεισμοῦ»² τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου³, εἶναι μικρῶν διαστάσεων (τεμάχια χαρτιοῦ), ἐγράφτηκαν ἰδιόχειρα ἀπὸ τὸν δανειζόμενο καὶ στὸ κείμενό τους περιέχονται: τὸ ὄνομα τοῦ δανειζομένου, ὁ συγγραφέας καὶ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου καὶ ἡ χρονολογία τοῦ δανεισμοῦ. Οἱ δώδεκα φέρουν πλήρη χρονολογία, μία φέρει μόνον ἡμερομηνία (ἀλλὰ χρονολογεῖται στὸ 1830) καὶ μία εἶναι ἀχρονολόγητη. Διατηροῦνται ὅλες σὲ σχετικὰ καλὴ κατάσταση καὶ ἡ γραφὴ τους εἶναι ἀρκετὰ εὐδιάκριτη.

Ἀρχικά, πρὶν δηλαδὴ οἱ ἀποδείξεις ἐνταχθοῦν στὸ φάκελλο μὲ τὴν ἀνωτέρω ἔνδειξη, ἦταν διασκορπισμένες στὰ «χωνευτήρια»⁴ τοῦ παλιοῦ κτηρίου τῆς Βιβλιοθήκης καὶ ἀριθμητικὰ πρέπει νὰ ὑπερέβαιναν τὶς πενήντα. Ἀργότερα, κατὰ τὴ μεταφορὰ τῶν βιβλίων καὶ τοῦ ἀρχείου στὸ νέο κτήριο⁵, συγκεντρώθηκαν τμηματικὰ καὶ τοποθετήθηκαν: τριάντα περίπου σὲ μία ξύλινη θήκη, ποὺ περιεῖχε δελτία καταλόγου τῆς Βιβλιοθήκης «μὴ ἐν χρήσει», καὶ (οἱ γνωστὲς) δεκατέσσερες σ' ἓνα χαρτοκιβώτιο. Ἀπὸ τότε, παρὰ τὶς ἐπανειλημμένες ἀναζητήσεις, ἡ θήκη δὲν ἀνευρέθηκε καὶ ἡ τύχη τῶν ἀποδείξεων ἀγνοεῖται.

1. Ἰδρύθηκε τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 17ου αἰῶνα. Βλ. σχετικά: Σπύρου Κοκκίνη, *Βιβλιοθήκες καὶ Ἀρχεῖα στὴν Ἑλλάδα. Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς πνευματικῆς ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*. Ἀθήνα, 1969, σ. 21 κ. ἐ., ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

2. Ὁ φάκελλος, κατὰ πολὺ μεταγενέστερος, δὲν περιγράφεται ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ Ἀ. Σιγάλα.

3. Συστεγάζεται καὶ συνυπάρχει μὲ τὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη. Τὸ Διάταγμα γιὰ τὴν ἱδρυσή του ἐδημοσιεύθηκε στὸ ὑπ' ἀριθ. 200/1-8-1945 ΦΕΚ, Τεύχος Α'.

4. Ἐτσι ἀποκαλεῖ ὁ κ. Ν.Π. Δελιᾶλης τοὺς ὑπογείους χώρους τῆς παλαιᾶς Βιβλιοθήκης.

5. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου κτηρίου ἐγιναν στίς 6 Δεκεμβρίου 1963.

Ἡ δημοσίευση τῶν σωζομένων ἐκρίθηκε σκόπιμη γιὰ δύο λόγους: πρῶτα γιὰ τὸ εἰδικὸ ἐνδιαφέρον ποὺ παρουσιάζουν σχετικὰ μὲ τὴ μελέτη τῆς διακινήσεως τοῦ βιβλίου στὶς βιβλιοθήκες κατὰ τὴν Τουρκοκρατία κι ἔπειτα γιὰ τὴν εἰδηση (εἶναι ἡ πρώτη νομίζω) ποὺ μᾶς παρέχουν περὶ δανεισμοῦ τῶν βιβλίων. Γιὰ τὴ διαδικασία τοῦ δανεισμοῦ, ποὺ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὰ σημερινὰ δανειστικὰ συστήματα τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τὴ χρησιμοποίηση μηχανικῶν μέσων, μᾶς πληροφορεῖ μία χειρόγραφη σημείωση τοῦ κώδικος τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου⁶: «1846: Ἀγούστου 24: ἐν Κοζάνη. Σημειοῦνται τὰ βιβλία τῆς ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης, ὅσα δίδονται πρὸς διαφόρους πολίτας δι' ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην μὲ ἀπόδειξιν ἕως οὗ τὰ ἐπιστρέψωσι καὶ λάβωσι τὴν ἰδίῳ ἀπόδειξιν».

Κατὰ τὴ μεταγραφὴ τῶν ἀποδείξεων ἡ κατάταξη ἔγινε χρονολογικά, μὲ ἀρίθμηση ἀπὸ τὸ 1 ἕως τὸ 14. Κάτω ἀπὸ τὸν ἐνδεικτικὸ ἀριθμὸ κάθε ἀποδείξεως, μέσα σὲ ἀγκύλη, ἐδόθησαν οἱ διαστάσεις τῆς σὲ ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου (ὁ πρῶτος ἀριθμὸς σημαίνει τὸ ὕψος). Διατηρήθηκε ἡ ὀρθογραφία τους. Συμπληρώθηκαν, ἐπίσης μέσα σὲ ἀγκύλη, οἱ παραλείψεις καὶ συντμήσεις. Τὸ πέρας κάθε στίχου ὑποδηλώθηκε μὲ δύο κάθετες γραμμές.

Τὴ μεταγραφὴ κάθε ἀποδείξεως ἀκολουθεῖ ἡ παράθεση βιογραφικῶν στοιχείων τοῦ προσώπου ποὺ τὴν ὑπογράφει, καθὼς καὶ ὁ ἀκριβὴς τίτλος τοῦ βιβλίου ἢ τῶν βιβλίων ποὺ ἐδανείσθηκε. Τέλος, σὲ παραπομπές, σημειώθηκαν τὰ ἐντυπα καὶ τὰ (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα) χειρόγραφα, ἀπ' ὅπου ἀντλήθηκαν οἱ εἰδήσεις γιὰ τὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα.

1

[9,5X18,5]

I. Ἀποφθεγμάτων Ἀπανθίσματα

I. Ἱστορία συνοπτικὴ τῆς Ἑλλάδος

I. Altert[h]ümer.

I. Die Kunst mit Weibern glücklich zu seÿn [=sein]

4. τέσσαρα βιβλία ἔλαβον 10/22 Ἀπριλίου 821

Ἰωάννης Μουράτης

6. «Κῶδιξ ἀφιερωθείς τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ» 1756-1864, σ. 26. Βλ. Α. Σιγάλα, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας Α' Ἀρχεῖα καὶ Βιβλιοθήκαι

Δυτικῆς Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη, 1939 (Παράρτημα Ἑπετηρίδος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), σ. 80, ἀριθ. 56.

Ο Ίωάννης Μουράτης, Κοζανίτης έμπορος και κτηματίας, έγεννήθηκε κατά την τελευταία δεκαετία του 18ου αιώνα. Με την από 28 Ίουλίου 1866 διαθήκη του συνέστησε κληροδότημα, εύεργετικό για την εκπαίδευση των νέων στην πατρίδα του, τὸ ὁποῖον ἀφοροῦσε στην ἐκλογή δύο ἐπιμελῶν καὶ ἡθικῶν μαθητῶν, κοῖτινες θὰ σπουδάζουν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ πέντε ἔτη μὲ τὴν ὑποχρέωσιν καὶ διὰ τὸν προορισμὸν ὁ εἷς διὰ διδάσκαλος καὶ ὁ ἕτερος διὰ ἱεροκῆρυξ». Ἐκτὸς τοῦ κληροδοτήματος αὐτοῦ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀφιερῶματά του πρὸς τὰ σχολεῖα ἔχουν καταχωρισθῇ στοὺς λογαριασμοὺς προσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ «Κώδικος πολιτείας Κοζάνης 1830 - 1855»⁷. Για τὴ ζωὴ του καὶ γιὰ τὸ κληροδότημα ἀρκετὰ γράφει ὁ Λιούφης⁸, ἐνῶ μετάφραση τῆς διαθήκης του εἶναι δημοσιευμένη ἀπὸ τὸν κ. Δελιαλῆ⁹. Ο Ί. Μουράτης πολιτογραφήθηκε Οὔγγρος ὑπήκοος τὸ ἔτος 1832¹⁰. Οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων ποὺ ἐδανείσθηκε εἶναι :

1. Ἀποφθεγμάτων Ἀπανθίσματα Ἀγίων Πατέρων καὶ Φιλοσόφων Συλλεχθέντα παρὰ . . . Παρθενίου τοῦ Κατζιούλη . . . Ἐνετίησι, ἀψκῆ' [1728]. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ¹¹.

2. Ἱστορία συνοπτικὴ τῆς Ἑλλάδος . . . Βασιλείου Π[α]π[ᾱ] Εὐθυμίου . . . Ἐν Βιέννῃ . . . 1807¹².

3. Egyptische, Griechische und Römische Alterthümer . . . von A. J. M. . . Prag 1819 . . . Σὲ τρία τετράδια μὲ συνεχῇ ἀρίθμηση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ δεύτερο, σ. 101 - 202, δὲν ὑπάρχει στὴ Βιβλιοθήκη. Τὸ τέταρτο ἐπίσης λανθάνει.

2

[8X15,2]

Ἔλαβον ὁ ὑπογεγραμμένος ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκην // τοὺς 4^ος τόμους τοῦ Ἑμπορικοῦ Λεξικοῦ διὰ μελέτη // μα διὸ καὶ εἰς ἐπιστροφῆς

7. Βλ. Ἀ. Σιγάλα, ἑ.ἀ., σ. 80, ἀριθ. 7.

8. Π.Ν. Λιούφης, Ἱστορία τῆς Κοζάνης, Ἀθῆναι 1924, σ. 238 καὶ 315.

9. Ν.Π. Δελιαλῆς, Ἀναμνηστικὴ εἰκονογραφημένη ἑκδόσις Παύλου Χαρίση μετὰ ἱστορ. σημειώσεων περὶ τῶν ἐν Οὔγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ Ἑλληνικῶν

Κοινοτήτων, τόμ. 1ος, Κοζάνη 1935, σ. 95 - 100.

10. Odon, Füves, Οἱ Κατάλογοι τῶν πολιτογραφηθέντων Ἑλλήνων. . . «Μακεδονικά» 6 (1964 - 1965), σ. 113.

11. E. Legrand, *Bibliographie Hellénique*, τόμ. II, Paris 1918, ἀριθ. 175.

12. Δ.Σ. Γκίνης, 472.

μνήμην δέδωκα τὸν / / παρόντα μου τεςκερέ.

1829 Νοεμβρίου στ'.

Κοζάνη

Κωνσταντινάδης Δημήτριος ὁ Ἀγόρας

Κατὰ τὸν «Κώδικα γεννήσεων καὶ βαπτίσεων 1759 - 1851»¹³, ὁ Δημήτριος Κ. Ἀγόρας ἐγεννήθηκε στὶς 7 καὶ ἐβαπτίσθηκε στὶς 11 Ἰουλίου 1790. Ἀνάδοχός του ἦταν «ἡ κατερίνη ἐξοχότινα Καρακάση», δηλαδὴ ἡ σύζυγος τοῦ «ἐξοχωτάτου», ὅπως ἀποκαλοῦνταν, Δημητρίου Καρακάση, «Ἱατροφιλοσόφου καὶ Ἱατροῦ τῆς Πόλεως Βουκουρεστίου», συγγραφέως τοῦ βιβλίου «Ποιημάτια Ἱατρικά»¹⁴. Ὁ Λιούφης¹⁵ τὸν φέρει ὡς διδάσκαλο τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς Κοζάνης, διαδεχθέντα τὸν Γ. Μανιακίδη. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸν Κώδικα 1830 - 1855, ὅπου ἔχει καταχωρισθῇ: «ὅσα τῷ πρώην Διδασκάλῳ Δημητρίῳ Ἀγόρα μισθὸν ἀπὸ α^{ης} Ἰανουαρίου, ἕως λ^{ης} ἀπριλίου γρ[όσια] 467»¹⁶. Ὁ κ. Δελιαλῆς, ἐπίσης, ἔχει δημοσιεύσει «Ἀρχιερατικὸν ἐνδεικτικὸν Γράμμα» τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1831, στὸ ὁποῖο περιέχονται ἀρκετὲς βιογραφικὲς πληροφορίες γιὰ τὸν Ἀγόρα καὶ στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται καὶ ὡς «γραμματεὺς τοῦ κοινοῦ τῆς πολιτείας»¹⁷. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποὺ ἐδανείσθηκε εἶναι:

Ἑρμῆς ὁ Κερδῶος ἦτοι ἐμπορικὴ ἐγκυκλοπαιδεῖα συγγραφεῖσα παρὰ Νικολάου Παπαδοπούλου... Ἐν Βενετίᾳ... 1815¹⁸.

3

[9,5X10,8]

Ἔλαβον παρὰ τῆς βιβλιοθήκης τὸν πρώτον / / τόμον τοῦ συγγράμματος τῶν δέκα ρητὸ / / ρων, καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξιν Ἰανουαρίου 8: / / αὐλ' [1830].

Ἰωάννης ναουμίδης

Ὁ Ἰωάννης Ναουμίδης ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Λιούφη ὡς μαθητὴς τοῦ Στεφάνου Σταμικίδη, ὁ ὁποῖος ἐσχολάρχησε στὴν Κοζάνη ἀπὸ τὸ 1808

13. Βλ. Σιγάλα, ἔ.ἀ., σ. 75, ἀριθ. 2.

14. Βλ. Ν.Π. Δελιαλῆ, Κατάλογος ἐντύπων Δημοτ. Βιβλιοθήκης Κοζάνης Α', ἀριθ. 475 καὶ ΡΑΣΤΕ (ψευδ.), Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία (Συμβολὴ στὴ δεκαετία 1791 - 1799), ἀριθ. 108.

15. Π.Ν. Λιούφη, ἔ. ἀ., σ. 98.

16. Κῶδιξ τῆς πολιτείας Κοζάνης 1830-1855, σ. 201.

17. Ν.Π. Δελιαλῆς, Π. Χαρίση ἔ.ἀ., σ. 84.

18. Δ.Σ. Γκίνης, 851 καὶ 971.

μέχρι τὸ 1833¹⁹. Στις 15 Μαΐου 1840 ὑπογράφει ὡς λαϊκὸς «μετὰ τῶν ἄλλων κληρικῶν καὶ χρησίμων ἀρχόντων», τὸ «ἶσον τῆς σταλείσης ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κύριον Ἀνθιμον καὶ ἱερὰν σύνοδον περὶ τοῦ λογαριασμοῦ τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς Κοζάνης»²⁰. Τὸ 1849 ἀπαντᾶται ὡς ἀρχιδιάκονος²¹ καὶ τὸ 1879 ὡς πρωτόπαπας: «Τῷ 1879, γράφει ὁ Λιούφης²², ἡ Ἐφορεία [τῶν Σχολείων] ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Βενιαμίν²³, τοῦ πρωτόπαπα Ἰωάννου Ναουμίδου . . .».

Ὁ Ναουμίδης πρέπει νὰ ἦταν ἀρκετὰ εὐκατάστατος: στὸν Κώδικα 1832 - 1868²⁴, μὲ χρονολογία 9 Νοεμβρίου 1834, εἶναι καταχωρισμένο πωλητήριο ἐγγραφο πὺλ διαλαμβάνει ὅτι «ἡ αἰκατερίνη γνησία θυγάτηρ τοῦ παπᾶ Μιχάλη καὶ νόμιμος σύζυγος τοῦ ποτὲ παπᾶ Νάνου . . . ἐπώλησε σήμερον πρὸς τὸν τοῦ ἀγίου Σερβίων²⁵ Ἰωάννην Ναουμίδην, τὰ εἰς ταῖς φυτῆσι τοῦ κάμπου δῶ κομάτια ἀμπέλια συμποσούμενα περὶ τοῦ τῶν δῶ στρεμμάτων καὶ τεσσάρων καλεμίων . . . διὰ γρόσια ἐξακόσια . . .». Στὸν ἴδιο Κώδικα²⁶, μὲ χρονολογία 7 Σεπτεμβρίου 1835, εἶναι ἐπίσης καταχωρισμένο: «. . . οἱ . . . ἐπώλησαν σήμερον πρὸς τὸν ἡμέτερον²⁷ Ἰωάννην Ναουμίδην, τὸ εἰς γκιουλέρ μαχαλᾶν²⁸ κείμενον ὁσπτήριο τοῦ ποτὲ Μανουὴλ Κουεμτζῆ . . . διὰ γρόσια δύο χιλιάδες ἐξακόσια πενήντα . . .». Τὴν 25ην Ἀπριλίου 1837 ἔλαβε «εἰς νόμιμον αὐτοῦ γυναικα τὴν Ἀναστασίαν τοῦ Ἀθανασίου»²⁹. Τὸ βιβλίον πὺλ ἐδανείσθηκε ἦταν:

Λόγον τῶν Ἀττικῶν Ρητόρων . . . ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα εἰς τόμους δέκα. Δημοσθένης. Τόμος πρῶτος. Ἐν Βιέννῃ . . . 1812³⁰.

19. Π.Ν. Λιούφης, ἔ.ἀ., σ. 208.

20. Κῶδιξ 1830 - 1855, ἔ. ἀ., σ. 7.

21. Ν.Π. Δελιαλῆ, *Διαθῆκαι εὐεργετῶν τῆς πόλεως Κοζάνης*, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 2.

22. Π.Ν. Λιούφης, ἔ.ἀ., σ. 247.

23. Πρόκειται περὶ τοῦ Βενιαμίν Ναουμίδη, ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννη.

24. Κῶδιξ τῆς Ἐπισκοπῆς Κοζάνης 1832 - 1868, σ. 27 [Βλ. Σιγάλα, ἔ.ἀ., σ. 76, ἀριθ. 9].

25. Ἦταν προστατευόμενος τοῦ Ἐπι-

σκόπου Σερβίων καὶ Κοζάνης Βενιαμίν (1815 - 1849).

26. Κῶδιξ, 1832 - 1868 ἔ.ἀ., σ. 29.

27. Τὸ πωλητήριο «ἐπιβεβαιοῦ» καὶ ὑπογράφει ὁ Βενιαμίν.

28. «Γελῶσα ἡ ροδοπληθὴς συνοικία» [Βλ. Λιούφης, ἔ.ἀ., σ. 46].

29. Κῶδιξ Προικοσυμφῶνων 1835 - 1858, σ. 38 [Βλ. Σιγάλα, ἔ.ἀ., σ. 99 ἀριθ. 2].

30. Βλ. Δ.Σ. Γκίνης, 717.

4

[5,5X7,3]

Ἐγὼ ὁ νικόλαος πα[πᾶ]ῖω / ἄννου ἔλαβον παρὰ τῆς / βιβλιο-
θήκης τὸν πρῶτον / τόμον τοῦ ἄρριανου.

Τῇ 6: φευρουαρίου [1830].

Με χρονολογία 29 Σεπτεμβρίου 1835, σώζεται προικοσύμφωνο, κατὰ τὸ ὁποῖο «ὁ Νικόλαος τοῦ παπᾶ Ἰωάννου λαμβάνει εἰς νόμιμον αὐτοῦ γυναιῖκα τὴν μαρίαν τοῦ μανώλη Τόλιου»³¹. Ἐπίσης, σὲ κώδικα, ὅπου περιέχονται μεταξὺ ἄλλων καὶ οἱ λογαριασμοὶ τῶν σχολείων, στὰ «ὅσα ἐσύναξεν ὁ [εἰσπράκτορας] Μήλιος Χρήστου ἐκ τῶν [ἐνοικίων τῶν] ἐργαστηρίων ἀπὸ 1860: 8βρ. 26: ἕως 1861: 8βρ. 26», ἀναφέρεται καὶ «ἀπὸ ἐργαστή[ριον] Νικολ[άου] Ἰω[άννου] πα[πᾶ] Ἰωάννου [γρόσια] 150»³². Ὁ Νικόλαος Παπαῖωάννου ἐδανείσθηκε τὸ βιβλίο:

Ἄρριανου τὰ σωζόμενα . . . ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα εἰς τόμους ἐπτὰ Τόμος πρῶτος. Ἐν Βιέννῃ . . . 1809³³.

5

[6X10]

Ἐγὼ ὁ Γεώργιος Ἰωάννου π[απᾶ]δημητρίου / ἔλαβον ἀπὸ τὴν
Βιβλιοθή / κην τὸν δωδέκατον τόμον τοῦ στε / φάνου Κομ[μ]ητᾶ.

Τῇ 13 Μαρτίου 1830.

Πρόκειται γιὰ τὸν Γεώργιο Ναννίδη (1809 - 1907), ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν Λιούφη³⁴, ἐσπούδασε στὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τοῦ Μονάχου καὶ ἀργότερα κατατάχθηκε ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ στὸν Ἑλληνικὸ Στρατό, ὅπου καὶ ἐφθασε μέχρι τὸ βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχου. Γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἐπωνύμου του ἀπὸ Παπαδημητρίου σὲ Ναννίδης γράφει ὁ Δελιαλῆς³⁵ καὶ γιὰ τὸ βαθμὸ του στὸ στράτευμα ὁ Ξ. Λευκοπαρίδης³⁶.

31. Κώδιξ Προικοσυμφώνων 1835 - 1858, σ. 23.

32. Κώδιξ Ἐπισκοπῆς Κοζάνης 1832-1868, ἔ.ἀ., σ. 107, III κ.ἀ.

33. Βλ. Δ.Σ. Γκίνη, 527.

34. Π.Ν. Λιούφης, ἔ.ἀ., σ. 317.

35. Ν.Π. Δελιαλῆς, Συλλογὴ παλαιο-

χριστιανικῶν καὶ μεταγενεστέρων μνημείων τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης, Θεσσαλονίκη 1956, σ. 11.

36. Ξ. Λευκοπαρίδης, Στρατηγοῦ Π.Γ. Δαγκλῆ Ἀναμνήσεις, Ἐγγράφα, Ἀλ-
ληλογραφία, Ἀθῆναι 1965, τόμ. Α', σ. 120.

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποὺ ἐδανείσθηκε εἶναι :

Ἐγκυκλοπαιδεία ἐλληνικῶν μαθημάτων Γραμματικῆς, Ρητορικῆς καὶ Ποιητικῆς . . . παρὰ Στεφάνου Κομμητᾶ . . . Τόμος δωδέκατος . . . 1814. Ἐν Βιέννῃ . . .³⁷.

6

[7,2X9,8]

Ἐγὼ ὁ νικόλαος πα[πᾶ]ϊωάννου [ἔλαβον] παρὰ τῆς || βιβλιοθήκης
ἓνα τόμον δωδέκατον τοῦ στεφάνου κο || μ[μ]ητᾶ.

Τῇ 13: Μαρτίου 1830:

7

[8X10,5]

Ἐγὼ ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον ἀπὸ τὴν || βιβλιοθήκην τῆς Κοζάνης
[τὸν] πρῶτον τόμον || ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Νεοφύτου δούκα καὶ || ὑπό-
σχομαι νὰ τὸν ἐπιστρέψω ἀβλαβῇ.

Τῇ 1851 Ἰανουαρίου 2.

ὁ Κωνσταντῖνος

Ἀποστόλου.

Στὸν Κώδικα γεννήσεων καὶ βαπτίσεων³⁸, ὑπὸ χρονολογία 5 Μαΐου 1835, ἔχει καταχωρισθῇ: «ἐβαπτίσθη ὁ κωνσταντῖνος τοῦ ἀποστόλου σαπουντζῆ || ἀνάδοχος ἡ Θεοδώρα θυγάτηρ τοῦ κυρ ρούση». Ἡ ἀνάδοχος ἦταν θυγατέρα τοῦ Ρούση Κοντορούση³⁹, ἀδελφὴ τοῦ λογίου Γεωργίου Ρουσιάδη⁴⁰, σύζυγος τοῦ Δημητρίου Ἰωάν. Τακιατζῆ⁴¹ καὶ μητέρα τοῦ Κωνσταντίνου Τακιατζῆ⁴². Σ' ἓνα κατάλογο τῶν μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως τοῦ Ἑλληνομουσείου, τῶν ἐτῶν 1845 - 1846⁴³, ὁ Κωνσταντῖνος, υἱὸς τοῦ Ἀποστόλου Σαπουντζῆ [=σαπωνοποιοῦ], φέρεται ὡς μὴ ἐπιμελής, μὲ μέτρια διαγωγή καὶ οὐδεμία πρόοδος. Κατὰ

37. Βλ. Δ.Σ. Γκίνη, 804.

38. Κῶδιξ γεννήσεων καὶ βαπτίσεων 1759 - 1851, ἔ.ἀ.

39. Προεστὼς τῆς ἐλληνορθοδόξου κοινότητος Κοζάνης. Βλ. Λιούφη, ἔ.ἀ., σ. 61, 69-78 καὶ 288-289.

40. Λόγιος καὶ συγγραφέας. Γι' αὐτὸν ἀσχοληθήκαμε εἰδικὰ στὴν ὁμιλία μας:

Γεωργίου Ρουσιάδη ἐνθύμια, βίος καὶ ἔργο [ἀνέκδοτο].

41. Βλ. Ν.Π. Δελιαλῆ, *Διαθήκαι* ἔ.ἀ., σ. 10 κ.έ.

42. Ἔ. ἀ.

43. Κῶδιξ λογαριασμοῦ ἐκκλησιῶν Κοζάνης 1845-1890, σ. 1 κ.έ. [Βλ. Σιγάλα, ἔ.ἀ., σ. 79, ἀριθ. 54].

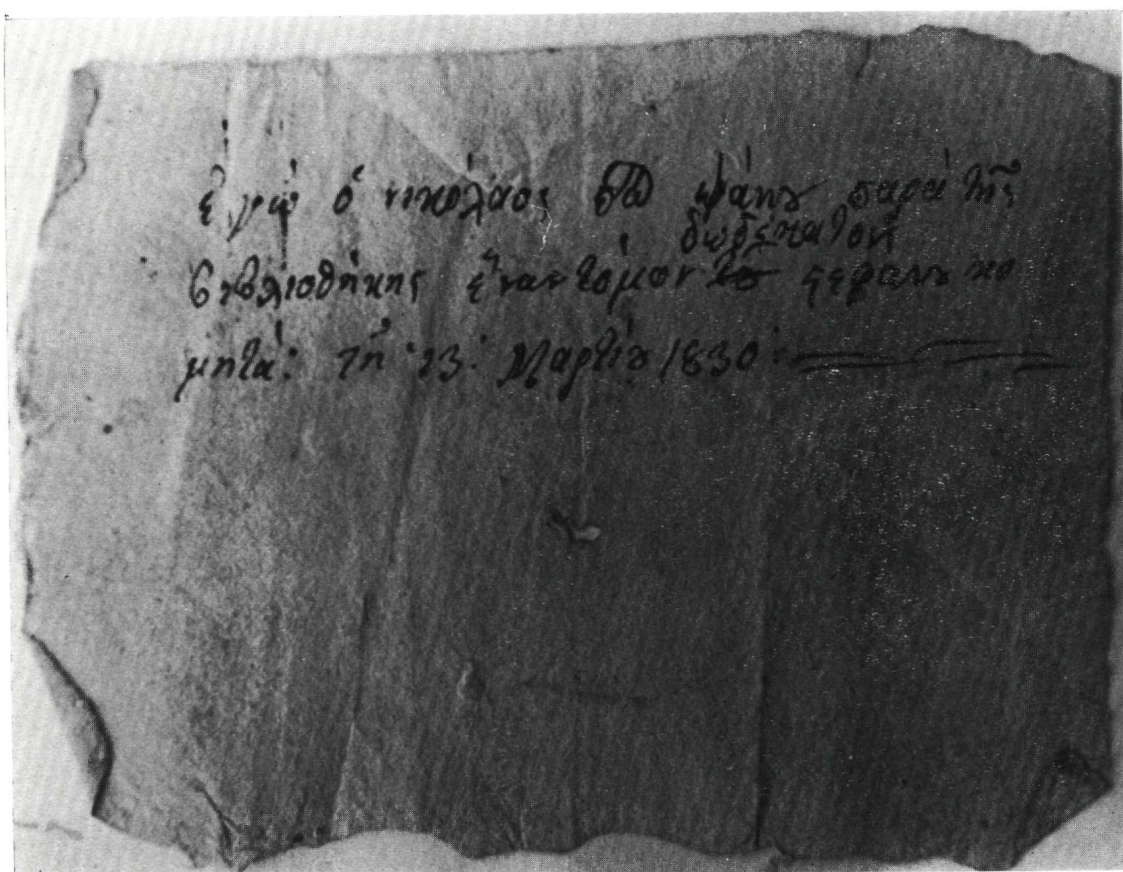
1. Γεωργίου του Δ' οφείλει

1. Γεωργίου του Δ' οφείλει

1. Αλδερφίνος

1. Ηρ. Κουνδ. μετ' Αμβροσίου γλ. κ. κ.

4. Κίμων Ε. Β. οφείλει 10. 12. 1821.
C. M.

1. Ἀποδείξεις τῶν ἐτῶν 1821 καὶ 1830 (βλ. ἀρ. 1, 6).

ἔχοντα τὸν ἀπογεγραμμένον αἰσὶ τοῦ ἐκτελεσθέντος
 τοῦ ἐκείνου τοῦ ἐκτελεσθέντος ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 πρὸς αὐτὸν καὶ ἐκτελεσθέντος ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου. 1829. Μογελὶς ἑ.
 Κωνσταντῖνος ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου

ἔχοντα ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου
 ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου ἀπογεγραμμένου

τῇ χρονολογία τοῦ δανεισμοῦ [16 ἐτῶν] πρέπει νὰ ἦταν μαθητής.

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποὺ ἐδανείσθηκε εἶναι μᾶλλον :

Λόγοι τῶν Ἀττικῶν Ρητόρων . . .⁴⁴

8

[8,8X11]

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβα ἀπὸ τὴν// βιβλιοθήκην τῆς Σχολῆς
τὴν// φυσικὴν τοῦ Δαρβάρεως καὶ ὑπο//φαίνομαι.

Τῇ 2α: 8βρίου: 1851:

Φαρμακίδης

Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Γ. Φαρμακίδη, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀναφέρεται σὲ ἐκθεση τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1852⁴⁵, κατὰ τὴ χρονολογία τοῦ δανεισμοῦ ἦταν μαθητὴς τῆς πρώτης κλάσεως [=τάξεως]. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποὺ ἐδανείσθηκε εἶναι :

Ἐπιτομὴ Φυσικῆς . . . Δαρβάρεως . . . Τόμος Α'. Ἐν Βιέννῃ . . . 1812⁴⁶.

9

[11X10]

Ὁ ὑποφαινόμενος ἔλαβον παρὰ// τῆς βιβλιοθήκης μίαν ἑλληνικὴν// ἱστορίαν στυρίδωνος Ἀντωνι//άδου τὴν ὁποίαν ἐπόσχομαι// νὰ τὴν ἐπιστρέψω ἀβλαβῇ.

1855 Σεπτεμβρίου 28

Κοζάνη.

Ἰωάννης Ν. Παπαϊωάννου

Ὁ Ἰωάννης Παπαϊωάννου, υἱὸς τοῦ Νικολάου Παπαϊωάννου⁴⁷ καὶ τῆς Μαρίας, τὸ γένος Μανώλη Τόλιου, ἐγεννήθηκε στὶς 9 Ἰουλίου 1836⁴⁸. Στὸν κατάλογο τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλληνομουσείου⁴⁹ φέρεται ὡς μαθητὴς τῆς πρώτης τάξεως. Κατὰ τὶς ἐξετάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, τὴν

44. Βλ. Δ.Σ. Γκίνη, 717.

45. Κῶδιξ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου 1756-1864, ἔ.ἄ., σ. 129.

46. Βλ. Δ.Σ. Γκίνη, 700.

47. Ἐ.ἄ. λήμ. 4.

48. Κῶδιξ γεννήσ. καὶ βαπτίς. 1759-1851, ἔ.ἄ.

49. Κῶδιξ 1845 - 1890, ἔ.ἄ., σ. 1 κ.ἑ.

20ή 'Ιουλίου 1852, ως μαθητής τής τρίτης κλάσεως, άρίστευσε⁵⁰. 'Αργότερα, τὰ έτη 1856 - 1857, πρέπει νά διετέλεσε υπάλληλος τών σχολείων, γιατί στο λογαριασμό τών έξόδων τών σχολείων, για τὰ έτη αυτά, έχει καταχωρισθῇ: «τῷ 'Ιωάννη πα[πᾶ] 'Ιωάν[νου] όμοίως ως άναχωρήσαντι [γρόσια] 183,20»⁵¹.

Ο τίτλος τοῦ βιβλίου ποῦ έδανείσθηκε εἶναι :

'Ιστορία τῆς 'Αρχαίας 'Ελλάδος... Θωμᾶ Κείτλν [Thomas Keightbaw]... "Εκδοσις πέμπτη. Μεταφρασθεῖσα... ὑπὸ Σπυρίδωνος 'Αντωνιάδου. 'Εν 'Αθήναις... 1850⁵².

10

[15X10]

Ἀπόδειξις

"Οτι σήμερα έλαβα δι' ανά / | γνωσιν ἀπὸ τὴν Βιβλιοθή / | κην τῆς Κοζάνης τοὺς τόμους / | τῆς τῶν ὠφελίμων Γνώσεων / | 'Αποθήκης δύο, τοὺς ἐξῆς: / | 1837 καὶ 1838 καὶ εἰς ἐνδειξιν.

1857, Αὐγούστου 2, Κοζάνη

ὁ Φίλιππος 'Αδαμαντίδης.

Ο Φίλιππος 'Αδαμαντίδης ἦταν «γραμματεὺς» τῆς 'Επισκοπῆς Κοζάνης καταγόμενος ἀπὸ τὴ Νάουσα. Στὴν Κοζάνη ἦλθε μαζί με ἄλλους πρόσφυγες ἀπὸ τὴ Νάουσα, διασωθέντες ἀπὸ τὴν καταστροφή τοῦ 1822⁵³. Ὡς γραμματέας τῆς 'Επισκοπῆς, διορισμένος ἀπὸ τὸ έτος 1849⁵⁴, παρέμεινε μέχρι τὸ 1876, έτος τοῦ θανάτου του.⁵⁵ Στὸ 'Ιστορικὸ 'Αρχεῖο σώζονται μερικὲς ἐπιστολές του⁵⁶, δύο μάλιστα, μία τοῦ 1855 καὶ μία τοῦ 1856, προέρχονται ἀπὸ τὴ Βραΐλα τῆς Ρουμανίας, ὅπου εἶχε μεταβεῖ για ἐμπορικὲς ὑποθέσεις. Σώζονται ἐπίσης καὶ τὰ παρακάτω ἰδιοχειρόγραφα βιβλία του: 'Εκλόγιον⁵⁷, Γραμματολογία τοῦ Σχάπφου⁵⁸, Μοναστηριακά⁵⁹ καὶ 'Ομήρου 'Ομοιώσεων συλλογή⁶⁰. 'Εκτὸς αὐτῶν,

50. Κῶδιξ 1756-1864, ξ.ά., σ. 129.

51. Κῶδιξ 1832-1868, ξ.ά., σ. 90.

52. Βλ. Δ.Σ. Γκίνη, 5203.

53. Λιούφης, ξ.ά., σ. 89.

54. "Ε. ά., σ. 102.

55. "Ε.ά., σ. 110.

56. Φάκ. άνεκδότου άρχείου Κ.Δ. Τακιατζῆ.

57. Σιγάλα, ξ.ά., σ. 48 άριθ. 107.

58. "Ε.ά., σ. 51, άριθ. 114. Για τὸ έντυπο βλ. Γκίνη, 4928.

59. "Ε. ά., σ. 54, άριθ. 128.

60. "Ε. ά., σ. 62, άριθ. 9.

σ' ένα παλιό κατάλογο τῶν βιβλίων τῆς Βιβλιοθήκης⁶¹ ἀναγράφονται καὶ τὰ ἐξῆς: 1) Μαγνητικὴ Ράβδος, 2) Ἐγκόλπιον, 3) Ἑλλην. Μυθολογία, 4) Σημειώσεις εἰς διαφόρους συγγραφεῖς, 5) Ἀριθμητικὴ, 6) Ἠθικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους, 7) Συλλογὴ στίχων, καὶ 8) Σημειώσεις εἰς Λουκιανὸν καὶ Ξενοφῶντα, τὰ ὅποια σήμερα λανθάνουν.

Τοῦ περιοδικοῦ «Ἀποθήκη τῶν ὠφελίμων γνώσεων»⁶², τοῦ ὁποίου τοὺς τόμους 1837 καὶ 1838 ἐδανείσθηκε ὁ Φ. Ἀδαμαντίδης, κανένας τόμος δὲν ὑπάρχει σήμερα στὴ Βιβλιοθήκη.

11

[10X10,7]

Ἀποδείξεις ὅτι ἔλαβον ἐκ τῆς βιβλ|ιοθήκης διὰ τοῦ Θ.Γ. Σαρχατλῆ ἓνα|| τόμον τοῦ Πλάτωνος καὶ μίαν Κατή||χρσιν τοῦ αὐτοῦ, τὰ ὅποια θέλω ἐ||πιστρέψει ἀβλαβῆ.

Κοζάνη τῇ 12 7|βρίου 858.

Δημήτριος Γ. Λογίου.

Ὁ Δημήτριος ἦταν υἱὸς τοῦ Γεωργίου Γκιούρκα τοῦ ἐπωνομαζομένου «Λογίου». Τὸ σχολικὸ ἔτος 1851 - 1852 φοιτοῦσε στὴ Δ' τάξῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ κατὰ τὶς ἐξετάσεις⁶³ ἀρίστευσε. Ἀργότερα πρέπει νὰ διετέλεσε διδάσκαλος, γιατί στοὺς λογαριασμοὺς τῶν σχολείων τῆς 1ης Ἰουνίου 1862 ἀναγράφεται: «Τὸν Δημήτριον λογίου μισθὸν 10 μηνῶν ἀπὸ 1 μαΐου, 61 μέχρι τέλους φεвр. 862 [γρόσια] 1250»⁶⁴. Οἱ τίτλοι τῶν βιβλίων ποὺ ἐδανείσθηκε εἶναι γραμμένοι μὲ ἀσάφεια. Πιθανῶς ἀπὸ τὸν γραφέα νὰ συγχέεται ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος μὲ τὸν Πλάτωνα μητροπολίτη Μόσχας.

Ὁ Θ. Γ. Σαρχατλῆς τῆς ἀποδείξεως ἦταν διδάσκαλος (1846 - 1876)⁶⁵ καί, ὅπως φαίνεται, ὑπεύθυνος τῆς Βιβλιοθήκης.

61. Κῶδιξ «Γενικὸν μαθητολόγιον. 1873 Αὐγούστου 16 ἐν Κοζάνῃ». Βλ. ἔ. ἀ., σ. 83, ἀριθ. 88.

62. Βλ. Γκίνη, Κατάλογος Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν 1811-1863, ἐκδ. 2α, Ἀθῆναι 1967, ἀριθ. 36.

63. Κῶδιξ 1756-1864, ἔ. ἀ., σ. 130.

64. «Βιβλίον μέγα μερίδων ὀφειλετῶν τοῦ τε Γυμνασίου καὶ τῶν σχολείων Κοζάνης. 1854 Ὀκτωβρίου 10 - 1862», σ. 16 [122]. [Βλ. Σιγάλα, ἔ. ἀ., σ. 81, ἀριθ. 61].

65. Λιούφης, ἔ. ἀ., σ. 230-231 καὶ Δελιαλῆς, Παύλου Χαρίση ἔ. ἀ., σ. 83.

12

[10,3X13,3]

Κύριε Θεόδωρε,
 Παρακαλῶ, τελειώσας τὰ μαθή//ματα, νὰ φροντίσης καὶ μου
 στεί//λης ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης ταῦτα// τὰ βιβλία :
 Ἀριστοτέλους ἅπαντα, εἰς ἔκδοσιν καλήν,
 Θεοφράστου, περὶ φυτῶν,
 Λόγγου, τὰ κατὰ Δάφνην καὶ Χλόην,
 καὶ δίδω ἀκολούθως τὴν τακτι//κὴν ἀπόδειξίν μου.
 1859 Ἰουνίου 18, Κοζάνη
 ὁ Φίλιππος Ἀδαμαντίδης.

[πίσω ἀντίστροφα:]

Ἐκ τῶν ὀπισθεν ἔλαβον ὁ ὑποφαινόμενος:
 1. σῶμ. ἀπάντων Ἀριστοτέλους 5. τόμ.
 1. » Λόγγου, τὰ κατὰ Χλόην, κτλ.

Τὸ σημεῖωμα ἀπευθύνει ὁ Ἀδαμαντίδης⁶⁶ στὸν Θεόδωρο Γ. Σαρ-
 χατλή⁶⁷, ὁ ὁποῖος ἀντὶ τριῶν βιβλίων δίνει δύο, τὰ ἐξῆς:

1. Ἀριστοτέλης ... Theophilus Buhle ... Bipontii ... [1791]⁶⁸.
2. Λόγγου ποιμενικῶν τῶν κατὰ Δάφνην καὶ Χλόην βιβλία Δ' ...
 Christ. Guil. Mitscherlich ... Biponti ... [1794]⁶⁹.

13

[14,2X19,5]

Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ὅτι// ἔλαβον παρὰ
 τοῦ Κυρίου Κωνσταντίνου Δ. Τακιατζή// δύο τόμους τοῦ Κυριακοδρο-
 μίου ἐπὶ σκοπῶ// νὰ τοὺς ἐπιστρέψω μετὰ τὴν μελέτην.

1863 Ἰουνίου 14, Κοζάνη
 ὁ Πα[πᾶ] Γιάγκος.

Παπᾶ Γιάγκος εἶναι ὁ Ἰωάννης Νουμίδης⁷⁰. Οἱ τόμοι ποὺ ἔδω-
 νεῖσθῃκε εἶναι μᾶλλον τὸ Κυριακοδρόμιον τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν

66. Ἔ.ἄ., λήμ. 10.

ἔ.ἄ., ἀριθμ. 125.

67. Ἔ.ἄ., λήμ. 11.

69. Ἔ.ἄ., ἀριθ. 532.

68. Ν.Π. Δελιαλῆ, Κατάλογος Α',

70. Ἔ.ἄ., λήμ. 3.

Ἀποστόλων τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη⁷¹.

Ὁ Κ. Δ. Τακιατζής⁷² τῆς ἀποδείξεως, ὡς ἔφορος τῶν σχολείων, θὰ ἦταν καὶ ὑπεύθυνος τῆς Βιβλιοθήκης.

14

[9,2X9,5]

Ἐν βιβλίον «ὁ Συναξαριστῆς || Νικοδήμου», ὁ Θεόδωρος/ | πα[πᾶ]
Ἀναστασίου.

Ὁ Θεόδωρος Παπαναστασίου διετέλεσε διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς Σχολῆς Κοζάνης. Καταγόταν ἀπὸ τὴν Τσαρίτσανη τῆς Θεσσαλίας. Ἐμαθήτευσε στὴν Κοζάνη κοντὰ στὸν Νικόλαο Τριανταφυλλίδη⁷³ καὶ τὸ ἔτος 1848 διαδέχθηκε τὸν ἐκ Ζαγορίου Ἰωάννην Ἀλεξιάδη στὴ διεύθυνση τῆς Σχολῆς⁷⁴. Στούς λογαριασμοὺς ἐξόδων τῶν σχολείων τοῦ ἔτους 1849 ἀρχίζει ἡ καταβολὴ ἐτησίου μισθοῦ «τῷ ἀλληλοδιδάκτῃ Θεόδωρῳ πα[πᾶ] ἀναστασίου ἀπὸ α^{ης} ἀπριλλίου [γρόσια] 1373»⁷⁵ καὶ συνεχίζεται τακτικὴ μέχρι τὸ ἔτος 1868⁷⁶. Τὸ ἔτος 1863, πιθανὸν ἔτος δανεισμοῦ, ὁ ἐτήσιος μισθός του ἀνέρχονταν σὲ 4.500 γρόσια.

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ποὺ ἐδανείσθηκε ὁ Παπαναστασίου εἶναι:
Συναξαριστῆς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ . . . ὑπὸ Μαυρικίου
. . . Νικοδήμου Ἀγιορείτου . . . Ἐν Βενετίᾳ 1819 . . .⁷⁷

Β.Γ. Σαμπανόπουλος

71. Βλ. Γκίνη, 3352-3353 ἢ 6274-6275

72. Γιὰ τὸν Τακιατζῆ γράφουν: Λιούφης, ἔ.ἀ., σ. 319 καὶ Δελιαλῆς, *Διαθῆκαι* ἔ.ἀ., σ. 10-23.

73. Λιούφης, ἔ.ἀ., σ. 216.

74. Ἐ. ἀ., σ. 98 καὶ 218.

75. Κῶδιξ 1830-1855 ἔ.ἀ., σ. 259

76. Κῶδιξ 1832-1868 ἔ.ἀ.

77. Βλ. Γκίνη, 1195.